

2016 Q2
Samenvattende rapportage
actieve dialoog

---

1. Inhoudsopgave

1. Inhoudsopgave	2
2. In vogelvlucht	3
3. Verantwoord Beleggen	5
4. Milieu uitdagingen voor Europese elektriciteitsbedrijven	6
5. Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketen	8
6. Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector	11
7. ESG risico's en kansen in de biofarmaceutische industrie	14
8. Goed ondernemingsbestuur	17
9. Thema's en ondernemingen	20
10. Gedragscodes	23

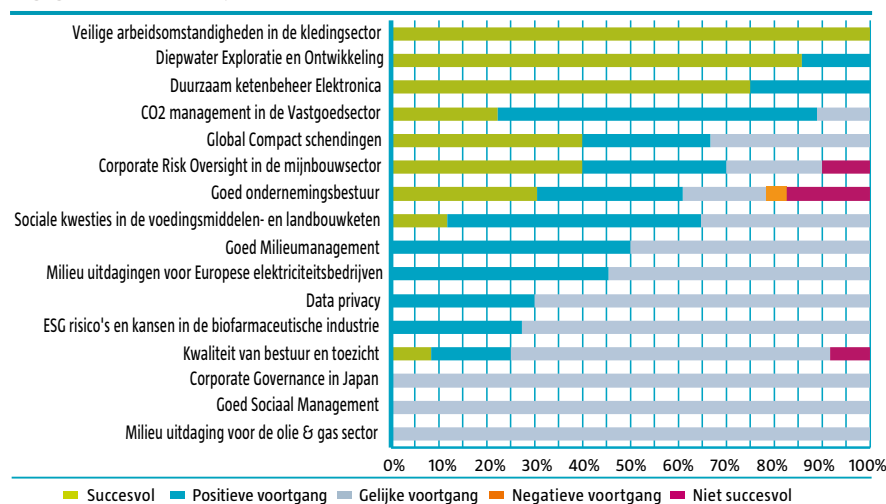
2. In Vogelvlucht

Deze rapportage beschrijft de activiteiten die Robeco in opdracht van Achmea heeft uitgevoerd op het gebied van actieve dialoog met ondernemingen in het tweede kwartaal van 2016.

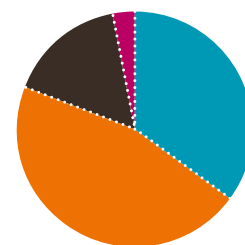
De opbouw van deze rapportage is als volgt. Dit hoofdstuk bevat de belangrijkste statistieken met betrekking tot de actieve dialoog met ondernemingen. Hoofdstuk drie beschrijft de wijze waarop Achmea via het programma voor actieve dialoog gestalte geeft aan verantwoord beleggen. In de hoofdstukken vier tot en met acht worden de belangrijkste activiteiten en resultaten besproken aan de hand van thema's waarover de dialoog wordt gevoerd met ondernemingen in de beleggingsportefeuille van Achmea. Hoofdstuk negen geeft een samenvattend overzicht van de thema's waarover Robeco mede namens Achmea een dialoog met ondernemingen voert.

Hoofdstuk tien ten slotte bevat een overzicht van de verschillende gedragscodes op basis waarvan Robeco het programma voor actieve dialoog namens Achmea uitvoert. Gelet op het vertrouwelijke karakter richting de betrokken ondernemingen wordt in dit verslag niet gerapporteerd over de lopende dialogen in Achmea's enhanced engagement programma op basis van zware schendingen van Global Compact principes. Over de resultaten hiervan wordt separaat verantwoording afgelegd.

Engagement resultaten per thema

Engagementactiviteiten per regio

De meeste vooruitgang is te zien in de thema's 'Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector' en 'Diepwater Exploratie en Ontwikkeling'. Nieuwere thema's zoals 'Goed Sociaal Management' en 'Milieu uitdagingen voor de olie & gas sector', laten nog geen voortgang zien. Dit komt omdat deze engagementthema's pas kort geleden van start zijn gegaan. Het is nog te vroeg om voortgang te kunnen rapporteren.

Overzicht engagement

Mensenrechten		20
Corporate Governance		27
Milieumanagement		15
Milieu-impact		15
Gezondheid		9
Sociaal Management		5
UN Global Compact		15

Engagement per contact

Conference call		55
Bezoek van bedrijf bij Robeco		4
(Open) Brief		21
Bezoek van Robeco aan bedrijf		9
Spreken op aandeelhoudersvergadering		5
Analyse (geen contact met bedrijf)		11
E-mail		44
Stem uitbrengen		5
Aandeelhoudersresolutie		1

3. Verantwoord Beleggen

Achmea hecht veel waarde aan verantwoord beleggen. Hieraan wordt vormgegeven door middel van een programma van actieve dialoog met ondernemingen waarin door Achmea wordt belegd. Bij actieve dialoog worden ondernemingen aangemoedigd tot goed ondernemingsbestuur en het nemen van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Verantwoord beleggen wint aan belang

Een groeiend aantal (institutionele) beleggers beoordeelt potentiële beleggingen niet langer alleen op winst op korte termijn, maar in toenemende mate ook op criteria als (ondernemings) bestuur, milieu, mensenrechten en arbeidsomstandigheden. Onderwerpen als de verandering van het klimaat, nieuwe energietechnologieën, uitputting van schaarse bronnen en mensenrechten zijn vaste punten op de internationale agenda geworden. Wij verwachten dat verantwoord beleggen een steeds belangrijker thema in vermogensbeheer zal worden. Wij geloven dat goed ondernemingsbestuur en maatschappelijke verantwoordelijkheid de aandeelhouderswaarde zal vergroten op de langere termijn.

De dialoog richt zich op kwesties die verband houden met kansen en risico's die van invloed zijn op de waarde van een onderneming. Tenslotte moet het management van een onderneming invloed kunnen uitoefenen op de kwestie.

Samenwerking

Waar mogelijk of noodzakelijk bundelt Robeco namens Achmea zijn krachten met andere beleggers. Voorbeelden hiervan zijn Eumedion; een platform voor institutionele beleggers op het gebied van corporate governance en het Carbon Disclosure Project, dit is een samenwerkingsverband op het gebied van transparantie over CO₂-uitstoot van ondernemingen. Een ander belangrijk initiatief waar Achmea en Robeco aan zijn verbonden is de United Nations Principles for Responsible Investment. Binnen dit verband committeren

institutionele beleggers zich aan het, zowel intern als extern, stimuleren van verantwoord beleggen.

Internationale gedragscodes

Achmea en Robeco hanteren internationale gedragscodes zoals de United Nations Principles for Responsible Investment voor verantwoord beleggen en het United Nations Global Compact voor verantwoord ondernemen. Achter in deze publicatie zijn deze gedragscodes weergegeven.

4. Milieu uitdagingen voor Europese elektriciteitsbedrijven

Energieopwekking vereist aanzienlijke investeringen en langetermijnplanning en wordt sterk beïnvloed door toezichthouders. Tussen leveringszekerheid, milieu-impact en kosten moet de juiste balans worden gevonden. Door de zeer lange levensduur van elektriciteitscentrales zouden elektriciteitsmaatschappijen maatregelen moeten nemen om hun strategie toekomstbestendig te maken. Daarom stimuleren wij ondernemingen proactieve en ambitieuze milieustrategieën in te voeren. Dit betekent een verschuiving van kolen naar gas naar hernieuwbare energiebronnen en het opnemen van interne CO₂-prijzen in hun plannen. Ten slotte stimuleren wij elektriciteitsmaatschappijen hun bedrijfsmodel te innoveren, inkomstenstromen te spreiden en te profiteren van hun enorme klantenbestand.

Relevante gedragscodes

- OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, hoofdstuk VI
- United Nations Global Compact (UNGC), principes 7 t/m 9

Milieu-impact: Klimaatverandering

Klimaatverandering is, samen met de beperkte beschikbaarheid van natuurlijke bronnen zoals water, de voornaamste milieukwestie waar ondernemingen mee te maken hebben. Klimaatverandering beïnvloedt op dit moment al overheidsbeleid en consumentengedrag. Ondernemingen en sectoren hebben te maken met significante risico's, maar ook kansen vanwege klimaatverandering. Deze impact kan indirect zijn door bijvoorbeeld veranderingen in regelgeving, maar kan ook direct zijn door veranderingen in de natuurlijke omgeving. Om deze risico's van klimaatverandering te adresseren, zullen ondernemingen strategieën moeten ontwikkelen om de financiële, operationele en organisatorische gevolgen te beheren. Daarnaast is het van belang dat ondernemingen targets opstellen, prestaties meten en rapporteren over voortgang. Kansen zullen ontstaan in bestaande en nieuwe markten, door procesverbeteringen en technologische innovatie bij ondernemingen met een leiderschapspositie.

Recente ontwikkelingen

Elektriciteitsbedrijven in CO₂-arme economie: wat verwachten beleggers?

Een groep van meer dan 270 institutionele beleggers met ruim EUR 20 biljoen aan beheerd vermogen heeft onlangs een gids gepubliceerd voor elektriciteitsbedrijven. Daarin staat hoe zij verwachten dat elektriciteitsbedrijven hun beleid aanpassen aan een CO₂-arme economie, om de opwarming van de aarde onder de 2°C te houden. Engagementspecialist Matthias Narr is de hoofdauteur.

De gids heeft als titel 'Investor Expectations of Electric Utilities Companies – Looking Down the Line at Carbon Asset Risk' en is gepubliceerd door de Institutional Investors Group on Climate Change (IIGCC). In deze gids zetten we de kansen en bedreigingen voor elektriciteitsbedrijven op een rij. Ook geven wij als beleggers aan hoe deze bedrijven hun strategieën volgens ons moeten aanpassen. Nu meer dan 170 landen zich inzetten om het klimaatakkoord van Parijs te implementeren, maken institutionele beleggers zich zorgen dat sommige elektriciteitsbedrijven niet goed zijn voorbereid op de overstap op een CO₂-arme economie.

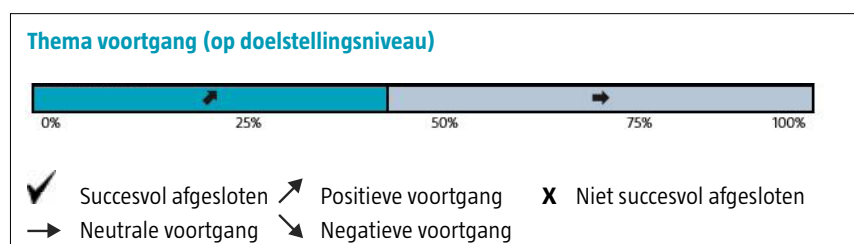
Deze gids laat zien hoe we onze expertise op het gebied van engagement inzetten voor een wereldwijde samenwerking om onze invloed te vergroten. Doel is een constructieve dialoog tussen beleggers en elektriciteitsbedrijven over de langetermijnrisico's en -kansen

die klimaatverandering met zich meebrengt. Beleggers moeten weten of elektriciteitsbedrijven voorbereid zijn op de veranderende marktdynamiek die gaat ontstaan door het beleid en de maatregelen die worden ingevoerd om de opwarming van de aarde te beperken. De beslissingen over bedrijfsstrategieën en investeringen die nu en in de komende jaren worden genomen, bepalen hoe duurzaam en winstgevend elektriciteitsbedrijven zullen zijn in de komende decennia. Daarom is het voor beleggers erg belangrijk te weten of deze elektriciteitsbedrijven voldoende rekening houden met de overstap op een CO₂-arme economie om de duurzaamheid en winstgevendheid van de sector in stand te houden.

Door middel van een klimaatstresstest kunnen deze bedrijven beoordelen of ze voorbereid zijn op een 2°C-scenario. Fondsmanagers moeten weten hoe elektriciteitsbedrijven aankijken tegen de toekomstige impact van klimaatverandering op de vraag naar en prijs van energie. En ook hoe deze bedrijven hun bedrijfsmodellen denken aan te passen aan de vereiste beperkingen voor de uitstoot van broeikasgassen.

De gids behandelt niet alleen vragen over beleid, technologie en veranderingen aan de vraagkant, maar stimuleert beleggers ook vragen te stellen over het beheer van 'oude' activa (legacy assets), bijvoorbeeld over energiecentrales die niet meer rendabel zijn als gevolg van waterschaarste of de verschuiving van steenkool en olie naar gas en duurzame energiebronnen.

Dit zijn vandaag de dag reële risico's voor elektriciteitsbedrijven en beleggers daarin wereldwijd. In de energiesector heeft de klimaatverandering al geleid tot structurele veranderingen. Voor elektriciteitsbedrijven is het belangrijk hun activiteiten te onderwerpen aan uitgebreide stresstests om te zien of ze zijn voorbereid op een CO₂-arme economie. Ook moeten deze bedrijven aan beleggers laten zien of hun bedrijfsmodel bestand is tegen klimaatverandering.

5. Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketenn

Ondernemingen in de voedingsmiddelenketen staan onder druk meer inzicht te geven waar hun basismaterialen vandaan komen en op welke manier ze worden geproduceerd. Schandalen in de toeleveringsketen op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten of ontbossing kunnen voedingsmiddelenproducenten of supermarktketens raken. Partijen in de keten beslissen dan vaak de inkoop op te schorten totdat de schandalen zijn opgelost, met grote gevolgen voor de aandeelhouderswaarde. Als belegger willen we dat ondernemingen voldoende voorbereid zijn om deze risico's het hoofd te bieden.

Relevante gedragscodes

UN Global Compact

Mensenrechten: Sociale ketennormen

Steeds vaker worden ondernemingen aangesproken op slechte arbeidsomstandigheden in (de keten van) de onderneming. Een aantal trends is hier debet aan. Ten eerste is er de verplaatsing van productie naar lagelonenlanden waardoor ondernemingen te maken hebben met niet-Westerse arbeidsnormen en omstandigheden in de keten. Er is daarnaast een trend naar een snellere verspreiding en breder bereik van informatie over de externe effecten van de activiteiten van ondernemingen. Ook zien we een toegenomen rol van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) die optreden als maatschappelijke waakhond. Ten slotte zien we dat consumenten zich meer bewust worden en meer verwachten op het gebied van verantwoord ondernemerschap. Voor ondernemingen, in het bijzonder internationale ondernemingen met een bekende merknaam, is het dus van belang dat algemeen geaccepteerde arbeidsnormen worden gevolgd, ook in de keten.

Recente ontwikkelingen

Sociale kwesties in de landbouw- en voedingsmiddelenketen: engagement met Bunge

We zijn in dialoog met Bunge, een wereldwijde landbouwonderneming, na beschuldigingen van mensenrechten- en milieuschendingen. De onderneming heeft krachtige maatregelen genomen en laat goede voortgang zien op het gebied van onze engagementdoelstellingen. We hebben deze dialoog succesvol afgesloten. Aangezien Bunge ook onderdeel is van ons engagement thema 'Sociale kwesties in de landbouw- en voedingsmiddelenketen', hebben we de inhoud van onze dialoog uitgebreid op de onderwerpen mensenrechten, arbeidsrechten en duurzame agrarische productie.

Mogelijke schending van UN Global Compact principes

Bunge Brazil, een dochteronderneming van Bunge in Brazilië, werd beschuldigd van het inkopen van suiker, die is geproduceerd op land waar de inheemse bevolking aanspraak op maakt. In dit licht was er een risico dat de onderneming niet voldeed aan UN Global Compact principe 2: 'Ondernemingen dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan misstanden op het gebied van mensenrechten.'

Conflicten over grondbezit: een aanhoudend probleem in Brazilië

Conflicten over grondbezit zijn al lang een probleem in Brazilië. Deze worden veroorzaakt door de afwezigheid van de overheid in afgelegen gebieden, onzekerheid over eigendom en historische rechten, de macht van landbouwbedrijven

en zwak beheer van conflicten tussen inheemse gemeenschappen en boeren.

Bunge is betrokken bij een conflict over inheemse grond in Jatayvary, in de staat Matto Grosso do Sul. Vijf landbouwbedrijven, die samen ongeveer 800 hectare beslaan, bevinden zich op grond waar de Guarani-Kaiowá-stam aanspraak op maakt. Naar verluid heeft deze stam de grond 30 jaar geleden al voor het eerst geclaimd. In 2004 is de grond door de National Indigenous Foundation (FUNAI), een onderdeel van het Braziliaanse ministerie van Justitie, voor het eerst formeel erkend als land van de inheemse bevolking.

Bunge Brazil kocht de suikerraffinaderij Monteverde in 2008. Deze raffinaderij koopt suikerriet van landbouwbedrijven op het betwiste land. Het is een van de acht suikerraffinaderijen die eigendom zijn van Bunge Brazil en de enige die suiker levert voor de productie van ethanol. De landrechtenkwestie waarmee de raffinaderij te maken heeft, escaleerde in 2009 toen de openbare aanklager deze kwestie bij justitie aanhangig maakte. In 2011 publiceerde de Braziliaanse minister van Justitie de verklaring van Jatayvary, waarmee de rechten van de Guarani-Kaiowá-stam op dit land en de grenzen ervan werden vastgelegd.

De definitieve vastlegging van landrechten blijft een doorlopend proces tussen de Braziliaanse overheid en de inheemse bevolking. De algemene kwesties in verband met de classificatie van het land van de inheemse bevolking spelen nog en worden uiteindelijk opgelost door lokale overheden en volgens hun tijdschema.

Afwachtende houding van de onderneming

In het duurzaamheidsrapport over 2013 nam Bunge de positie in dat de betreffende grond het wettelijke eigendom blijft van de huidige eigenaars die het al tientallen jaren bewerken totdat er een definitieve vastlegging is. De onderneming benadrukte dat alle lopende contracten vóór de aankoop van de Monteverde-fabriek waren getekend. Daarnaast zegde de onderneming publiekelijk toe de leveringscontracten met de betreffende landbouwondernemingen te beëindigen als het uiteindelijke besluit in het voordeel is van de Guarani-Kaiowá-stam, of aan het einde van de looptijd van elk contract.

Daadkrachtige actie om mogelijke schending op te heffen

Bij de start van onze actieve dialoog met de onderneming was onze belangrijkste doelstelling dat de onderneming zou aantonen niet langer UN Global Compact principe 2 te schenden. Onze verwachting was dat de onderneming niet meer zou inkopen bij landbouw-ondernemingen die zich op grond bevinden waar de inheemse bevolking aanspraak op maakt. Wij hebben de onderneming gevraagd maatregelen te nemen om schendingen in de toeleveringsketen van de Monteverde-suikerraffinaderij op te heffen en een geschikte klachtenprocedure op te stellen.

Tijdens een gesprek in januari 2015 gaf Bunge aan dat de onderneming is gestopt met de inkoop van suikerriet van het betwiste land voor de Monteverde- raffinaderij. De laatste oogst is eind 2014 binnengebracht en de machines zijn een grote groep beleggers te informeren

verwijderd. Deze boodschap is schriftelijk bevestigd door het hoofd Corporate Affairs en met deze ontwikkeling heeft Bunge de schending van UN Global Compact principe 2 opgeheven.

Wij hebben verzocht om meer transparantie over de beëindiging van de contracten in het wereldwijde duurzaamheidsrapport.

De onderneming heeft een reeks maatregelen ontwikkeld, waaronder een klachtenregeling in Brazilië. In 2014 zijn geen klachten binnengekomen.

In een reactie op een rapport van Oxfam heeft Bunge gezegd dat de onderneming elke investering in nieuwe suikerproductiefaciliteiten in Brazilië bij de National Indian Foundation (FUNAI) controleert op claims van de inheemse bevolking. Met deze publicaties en de beëindiging van de contracten voldoet Bunge nu aan onze belangrijkste engagementdoelstelling.

Op het juiste spoor

Bunge zet ook op andere gebieden positieve stappen. Wij hebben vragen gesteld over het nieuwe palmoliebeleid van de onderneming, dat de handel uitsluit in palmolie die is geproduceerd in tropische bossen met een hoge beschermingswaarde (High Conservation Value) of op veengronden. Ook is in dit beleid opgenomen dat bij de productie mensen- en arbeidsrechten moeten worden gerespecteerd. Bunge werkt aan een systeem om volledige transparantie van de palmolieketen te waarborgen en wij hebben aangegeven dat het beantwoorden van de CDP Forest-vragenlijst een goede manier is over zaken op het gebied van ontbossing.

Bunge heeft gezegd dit voor volgend jaar in overweging te nemen.

Bunge Brazil heeft het Braziliaanse 'Pact for Eradicating Slave Labor' ondertekend. Daarnaast zijn drie Braziliaanse suikerrietfabrieken van Bunge gecertificeerd door BonSucro, een not-for-profit initiatief dat gericht is op het verminderen van de maatschappelijke en milieu-impact van de suikerrietproductie. Monteverde is één van de suikerraffinaderijen van Bunge in Brazilië die niet is gecertificeerd door BonSucro, omdat dit een ethanolafabriek is.

Dialogo gaat door

Wij gaan door met onze dialoog over andere engagementdoelstellingen binnen het thema 'Sociale kwesties in de landbouw- en voedingsmiddelenketen'. Deze hebben hoofdzakelijk betrekking op risicobeheer en transparantie:

- Bunge dient een mensenrechtenbeleid op te stellen en uit te voeren dat betrekking heeft op principe 2 van het UN Global Compact. De onderneming dient de blootstelling aan risico's op het gebied van mensenrechten te publiceren en deel te nemen aan initiatieven die gericht zijn op preventie van mensenrechtenschendingen, vooral in Brazilië en Argentinië.
- Bunge dient aan te tonen hoe het milieu- en maatschappelijk beleid wordt uitgevoerd om toekomstige schendingen te voorkomen. De onderneming dient risicoanalyses op het gebied van mensenrechten uit te voeren voor alle activiteiten, de uitkomsten te publiceren en, waar nodig, maatregelen door te voeren.
- Bunge zou een constructieve dialoog met belanghebbenden moeten voeren en hier een openbaar rapport over moeten uitbrengen.

De stappen die de onderneming zet en de positieve voortgang van de totale dialoog geven ons het vertrouwen dat wij de dialoog uiteindelijk succesvol kunnen afsluiten.

Thema voortgang (op doelstellingsniveau)

✓ Succesvol afgesloten   ↗ Positieve voortgang   ✗ Niet succesvol afgesloten
→ Neutrale voortgang   ↘ Negatieve voortgang

6. Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector

Duurzaamheid is steeds vaker een onderdeel van consumentenbewustzijn. Dit geldt ook in de kledingsector. Social media zijn in toenemende mate belangrijk voor het beeld dat consumenten van ondernemingen hebben. Daarmee is het beheren van risico's op het gebied van veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector belangrijk voor ondernemingen, omdat dit directe gevolgen kan hebben voor de reputatie van de onderneming. Wanneer, zoals de Rana Plaza-ramp in Bangladesh in 2013, de reputatie van ondernemingen in gevaar komt door incidenten, kan merkloyaliteit snel verloren gaan. Daarmee dalen verkoopcijfers, wat direct negatieve gevolgen heeft voor de aandeelhouderswaarde. Zo draagt het voorkomen van risico's op het gebied van veilige arbeidsomstandigheden bij aan een beter risico-rendement profiel voor beleggingen in deze sector.

Relevante gedragscodes

UN Global Compact

Mensenrechten: Sociale ketennormen

Steeds vaker worden ondernemingen aangesproken op slechte arbeidsomstandigheden in (de keten van) de onderneming. Een aantal trends is hier debet aan. Ten eerste is er de verplaatsing van productie naar lagelonenlanden waardoor ondernemingen te maken hebben met niet-Westerse arbeidsnormen en omstandigheden in de keten. Er is daarnaast een trend naar een snellere verspreiding en breder bereik van informatie over de externe effecten van de activiteiten van ondernemingen. Ook zien we een toegenomen rol van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) die optreden als maatschappelijke waakhond. Ten slotte zien we dat consumenten zich meer bewust worden en meer verwachten op het gebied van verantwoord ondernemerschap. Voor ondernemingen, in het bijzonder internationale ondernemingen met een bekende merknaam, is het dus van belang dat algemeen geaccepteerde arbeidsnormen worden gevolgd, ook in de keten.

Recente ontwikkelingen

Gezondheid en veiligheid in de kledingsector

Consumenten zien duurzaamheid steeds vaker als een van de factoren die bepalen in welke winkel ze hun kleding kopen. Ze gebruiken sociale media en informatie die consumenten en andere belanghebbenden (zoals ngo's) delen om hun mening over een kledingmerk te bepalen. Voor ondernemingen in de kledingsector is het voorkomen van gezondheids- en veiligheidsrisico's in de kledingsector dan ook belangrijk. Hun reputatie is in gevaar en de loyaliteit ten opzichte van het merk kan snel verloren gaan als gevolg van de impact van sociale media, waardoor consumenten mogelijk kiezen voor een concurrent. Ook voor beleggers is het voorkomen van gezondheids- en veiligheidsrisico's in de kledingsector belangrijk. Als de reputatie van een onderneming in gevaar is als gevolg van een incident zoals de Rana Plaza-ramp in Bangladesh in 2013, kan de loyaliteit ten opzichte van dat merk snel verloren gaan, waardoor de verkoop zal dalen. Het directe gevolg is een negatieve impact op de aandeelhouderswaarde. Het voorkomen van deze risico's draagt daarom bij aan een beter risico-rendementsprofiel voor beleggingen in deze sector.

Marks & Spencer loopt voorop in transparantie

In 2015 heeft Marks & Spencer (M&S) ons geïnformeerd over het nieuwe initiatief om een jaarlijkse lijst van kledingfabrikanten

te publiceren. Zoals beloofd, heeft de onderneming de lijst van alle toeleveranciers op de website in het eerste kwartaal van 2016 gepubliceerd. Op dit moment bevat deze lijst het aantal fabrieken, het adres van elke fabriek en het aantal mannelijke en vrouwelijke medewerkers voor elke toeleverancier van kleding en schoeisel. De komende jaren wil de onderneming de lijst uitbreiden met andere ESG-indicatoren.

M&S is van plan het transparantie-initiatief voor toeleveranciers in de toekomst uit te breiden naar de andere activiteiten, zoals voedingsmiddelen en detailhandel. Door dit initiatief beschouwen wij M&S als een onderneming die vooroploopt op het gebied van transparantie.

Primark zorgt voor bouwveiligheid

Primark heeft frequente gebouweninspecties opgenomen in het beleid om ervoor te zorgen dat alle gebouwen van toeleveranciers voldoen aan de gezondheids- en veiligheidsnormen van de onderneming. De onderneming heeft een ingenieur aangenomen die deze inspecties uitvoert. Deze expert heeft de inspectie van alle gebouwen van toeleveranciers in Bangladesh en Pakistan afgerond. De onderneming is van plan de inspecties in 2016 uit te breiden naar de toeleveranciers in India en Sri Lanka.

Een andere belangrijk punt in de dialoog met Primark was de bevestiging van de onderneming dat geen van de toeleveranciers wereldwijd een gebouw

deelt met andere fabrikanten, wat een van de oorzaken voor het gebrekkige toezicht was van de westerse kledingmerken in het geval van de Rana Plaza-ramp. We beschouwen deze benadering als een zeer belangrijke risicobeperking om beter toezicht te creëren.

Risico's van onderaannemers beheren

De ondernemingen waarmee wij in dialoog zijn, erkennen de risico's die gepaard gaan met onderaannemers. Het is inderdaad een uitdaging ervoor te zorgen dat de normen en waarden van de ondernemingen worden nageleefd in de fabrieken van toeleveranciers, met name wanneer zij zonder goedkeuring werken met onderaannemers om opdrachten uit te voeren.

M&S bevestigde over een lijst te beschikken met vooraf goedgekeurde onderaannemers om het risico te beperken. De onderneming koopt nooit in bij een onbekende onderaannemer en ziet erop toe dat toeleveranciers niet overgaan tot onderaanneming zonder goedkeuring van M&S. Verder gaf de onderneming ook aan dat de controleprocessen op de toeleveranciers zeer sterk zijn. Deze omvatten een boekhouding van de productiecapaciteit, hoge boetes en zelfs annulering van het contract in het geval van een schending, wat ervoor zorgt dat toeleveranciers niet zonder goedkeuring onderaannemers inzetten.

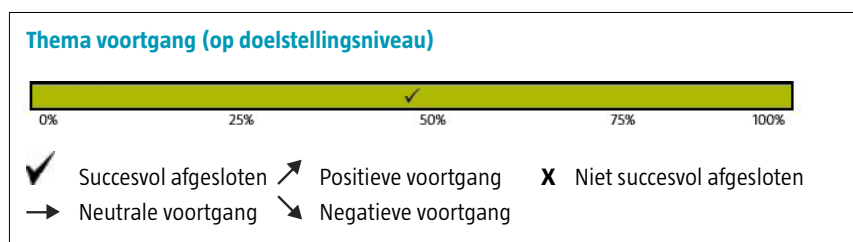
Eindconclusie van dit thema

We hebben in het eerste kwartaal van

2016 onze laatste ronde van dialogen met ondernemingen binnen dit thema afgerond. In de afgelopen drie jaar hebben we meerdere dialogen gevoerd met de acht ondernemingen waarmee we de engagement zijn aangegaan.

We denken dat alle ondernemingen zich bewust zijn van de gezondheids- en veiligheidsrisico's in hun toeleveringsketen. De ondernemingen hebben de beheerstrategieën voor gezondheids- en veiligheidsrisico's bij de leveranciers op vele manieren verbeterd. Zo richten de meeste ondernemingen zich op een van de volgende risicobeheerstrategieën: het verkleinen van het toeleveranciersbestand, langetermijnrelaties met toeleveranciers, zorgen voor individuele gebouwen voor leveranciers in plaats van gedeelde gebouwen, gebruik van moderne IT-systemen om de ESG-toezeggingen van toeleveranciers te volgen en beheren, strengere controles en veel toezicht op onderaannemers.

Ook kiezen de ondernemingen meer voor lokale vertegenwoordigers in risicolanden en het verbeteren van de traceerbaarheid en transparantie om de risico's in de toeleveringsketen te beperken. Als belegger zijn we tevreden met de aanhoudende inspanningen van de ondernemingen in onze portefeuilles voor het verbeteren van de duurzaamheid in de kledingsector.

7. ESG risico's en kansen in de biofarmaceutische industrie

Biofarmaceutische ondernemingen werken in een omgeving met steeds meer chronische ziektes, een vergrijzende bevolking en een toenemende vraag vanuit opkomende markten. Vanuit het oogpunt van beleggers zijn factoren zoals het vermogen van een onderneming te innoveren, talent aan te trekken en te behouden en te anticiperen op veranderende regelgeving belangrijk. Niet alleen omdat die de concurrentiepositie en de financiële positie op lange termijn van een onderneming bepalen, maar ook het vermogen om ESG-kwesties aan te pakken.

Relevante gedragscodes

UN Global Compact

Gezondheid: Toegang tot gezondheidszorg

Toegang tot gezondheidszorg is van groot belang voor de maatschappij. De biofarmaceutische industrie speelt naast overheden en verzekeraars een belangrijke rol in het verbeteren van de toegang tot gezondheidszorg. De biofarmaceutische industrie kan innovatieve medicijnen ontwikkelen, toegang verlenen tot medicijnen in ontwikkelingslanden of voor sociaaleconomisch achtergestelde groepen en de kwaliteit van medicijnen verbeteren. Diverse biofarmaceutische ondernemingen komen al geruime tijd negatief in het nieuws door corruptieschandalen en het weglaten van belangrijke informatie uit klinisch onderzoek. Verbeteringen op deze ESG-kwesties zullen tot een hoger vertrouwen in het gezondheidszorgsysteem leiden.

Recente ontwikkelingen

Ethisch beleid

In de huidige economische omgeving hebben ondernemingen een sterkere bedrijfscultuur nodig om naleving te monitoren en de risico's van fraude, omkoping en corruptie tegen te gaan.

De farmaceutische industrie en industrie voor medische instrumenten maken een aanzienlijke groei door, waarmee ook het risico op beschuldigingen van omkoping en corruptie toeneemt. Dit risico neemt toe doordat farmaceutische ondernemingen uitbreiden naar opkomende markten, waarvan er veel slecht scoren in indices die corruptie meten. De grote wereldwijde ondernemingen vergroten hun activiteiten in China en de omzetgroei in opkomende markten blijft naar verwachting hoger dan in ontwikkelde markten. Dit heeft hun risicoprofiel verzwakt en onthullingen van omvangrijke omkopschandalen in China bij buitenlandse ondernemingen hebben veel schade aangericht.

Aangezien forse boetes en een beschadigde reputatie de merkwaarde van een onderneming flink verlagen, is de noodzaak van een proactieve houding en beheer van omkopings- en corruptierisico's in de farmaceutische industrie toegenomen. De afgelopen jaren was dit een grote zorg voor Amerikaanse en Europese wetgevers, gezien hun pogingen te zorgen voor effectieve naleving van nationale wetten tegen omkoping en meer handhaving buiten hun grenzen. Ondanks de grotere activiteit van toezichthouders vinden farmaceutische

ondernemingen het lastig hun anti-omkopingsbeleid wereldwijd effectief in te voeren en te monitoren, zoals blijkt uit verschillende schendingen in de afgelopen jaren.

In ons onderzoek hebben we eerst op individuele basis gekeken naar recente grote incidenten bij ondernemingen. Daarna hebben we mogelijkheden om omkoping en corruptie in de toekomst te voorkomen geëvalueerd op basis van bestaande beleidsinitiatieven. In dit opzicht onderzoeken we de interne anti-omkopingsmechanismen van ondernemingen op basis van vier indicatoren, namelijk anti-omkopingsbeleid, anti-omkopingssystemen, disciplinaire maatregelen in het geval van niet-naleving en rapportages.

1. Anti-omkopingsbeleid: Ondernemingen moeten een concernbreed anti-omkopingsbeleid ontwikkelen dat openbaar beschikbaar is. Naast richtlijnen op het gebied van omkoping verwachten wij dat ondernemingen in het anti-omkopingsbeleid aandacht schenken aan het bonussysteem. Bovendien zouden ze het beleid regelmatig moeten evalueren en indien nodig aanvullen.
2. Anti-omkopingsystemen: Wij verwachten van ondernemingen dat ze beschikken over systemen om het anti-omkopingsbeleid te handhaven en te monitoren. Deze systemen zouden ook verantwoordings- en rapportagestructuren moeten

omvatten. Ondernemingen dienen ook transparant te zijn over hoe een geval van omkoping wordt aangepakt na de rapportage ervan.

3. **Disciplinaire maatregelen:**
Ondernemingen dienen in het anti-omkopingsbeleid te specificeren welke disciplinaire maatregelen worden genomen tegen medewerkers waarvan bewezen is dat zij betrokken zijn bij activiteiten die gerelateerd zijn aan omkoping of corruptie.
4. **Rapportage:** Ondernemingen moeten jaarlijks rapporten over schendingen van de eigen gedragscodes, waaronder het aantal beschuldigingen van omkoping en corruptie, het aantal gevallen dat gegrond of bewezen is, niet bewezen is of nog wordt onderzocht en sancties voor afgeronde gevallen (bijvoorbeeld het aantal beëindigde contracten).

Bovendien beoordelen wij de behulpzaamheid van elke onderneming bij onderzoeken die ingesteld worden naar de onderneming en de transparantie en uitgevoerde beleidsveranderingen als reactie op de beschuldigingen van omkoping. Ten slotte onderzoeken wij of disciplinaire maatregelen zijn genomen tegen medewerkers die betrokken waren bij zakelijke omkopingschandalen.

Op basis van onze bevindingen, de relatie tussen de gerapporteerde corruptiepraktijken en de effectiviteit van het anti-omkopingsbeleid en de anti-

omkopingsystemen van ondernemingen, formuleren wij ondernemingsspecifieke engagementdoelstellingen om inzicht te krijgen in de visie van de onderneming op methodes die omkoping moeten voorkomen en de naleving van bestaande systemen moeten stimuleren.

GlaxoSmithKline leert van de gevolgen in China

We hebben op 14 april 2016 gesproken met het hoofd Risk Management van GlaxoSmithKline (GSK). De onderneming gaf een volledige update van het verbeterprogramma dat is gelanceerd nadat in China grote omkopingsincidenten aan het licht waren gekomen. De onderneming gaf aan dat zij het compliancemodel heeft gewijzigd.

De onderneming heeft het gebruik van reisbureaus als mogelijk middel om omkopingsgeldstromen door te leiden beëindigd en is ook gestopt met het inhuren van zorgprofessionals die namens GSK spreken. In plaats daarvan heeft de onderneming enkele professoren rechtstreeks op de loonlijst gezet om over de producten te spreken. GSK gaf aan dat de onderneming ook veel heeft geschoven binnen de eerstelijns- en middelmanagementposities om ervoor te zorgen dat de juiste personen, met een goed track record binnen de onderneming op het gebied van waarden en ethiek, worden aangesteld op posities in China.

De onderneming heeft ook het bonussysteem voor haar verkoopmedewerkers losgekoppeld

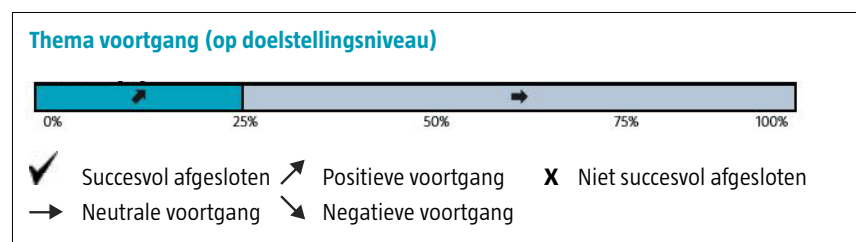
van de verkooptargets en in plaats daarvan gekoppeld aan productkennis en communicatievaardigheden. De onderneming hoopt dat dit helpt corruptie en omkoping in die regio aan te pakken.

Met betrekking tot het beheer van leveranciersrisico's loopt er een tweejarig programma voor het evalueren van alle externe partijen waarmee de onderneming samenwerkt. Op dit moment wordt een due diligence uitgevoerd om ervoor te zorgen dat het beleid wordt uitgevoerd. Deze due diligence wordt uitgevoerd met behulp van EcoVadis en een externe consultant. We denken dat deze maatregelen de onderneming helpen mogelijke nieuwe gevallen van corruptie in China aan te pakken en hebben we GSK gestimuleerd dergelijke maatregelen ook in te voeren in andere landen waar het risico van corruptie hoog is.

Ethisch beleid van Johnson and Johnson in twijfel getrokken vanwege meerdere terugroepacties

Onze analyse laat zien dat Johnson and Johnson (JNJ) aanzienlijke problemen heeft op het gebied van ethisch beleid. We hebben JNJ daarom verzocht vragen over ethisch beleid en de huidige nieuwsberichten over terugroepacties te bespreken en welke maatregelen de onderneming heeft genomen. We richten ons daarbij op vier zaken: 1) de beschuldiging van illegale marketing van Risperdal (1995-2004), 2) de poging Motrin onopgemerkt van de markt te halen (2009), 3) het verband tussen talkpoeder en eierstokkanker en 4) de metaal-op-metaalheupprothese Pinnacle (2013).

Met betrekking tot deze vier gevallen willen we inzicht krijgen in de processen voor productveiligheid en kwaliteit bij JNJ en de benadering van de onderneming voor het adverteren en communiceren van de gezondheidsrisico's van de producten van de onderneming aan het publiek.

Ten tweede willen we weten hoe de onderneming haar risicobeheersystemen gebruikt om ervoor te zorgen dat toeleveranciers en externe fabrikanten de kwaliteits- en veiligheidsnormen van JNJ waarborgen.

Ten slotte willen we inzicht krijgen in het terugroepproces en weten of de onderneming KPI's heeft opgesteld om de performance te meten en hoe hierover wordt gerapporteerd.

8. Goed ondernemingsbestuur

Goed ondernemingsbestuur of corporate governance verwijst naar een set regels of principes die de rechten, verantwoordelijkheden en verwachtingen tussen de verschillende belanghebbenden definiëren met betrekking tot het bestuur van ondernemingen. Een goed gedefinieerd corporate governance systeem kan worden gebruikt om evenwicht tussen belanghebbenden te creëren en hun belangen te verenigen. Bovendien biedt een corporate governance systeem ondersteuning bij het behalen van strategische doelstellingen. Verbeteringen in corporate governance kunnen cruciaal zijn voor de stabiliteit en de prestaties van een onderneming.

Relevante gedragscodes

- De ICGN internationale beginselen voor Governance (ICGN, herzien 2014)
- Lokale corporate governance codes
- ICGN Corporate Risk Oversight Guidelines

Corporate Governance: Verantwoording & Transparantie

De corporate governance structuur van een onderneming specificeert de rechten en verantwoordelijkheden van de verschillende belanghebbenden, zoals de directie, commissarissen, aandeelhouders en andere belanghebbenden. Een adequaat functionerend corporate governance systeem richt zich op de lange termijn continuïteit van een onderneming en beschermt de belangen van aandeelhouders. Een goed functionerend corporate governance systeem kan bijdragen aan lange termijn aandeelhouderswaarde. Internationale en nationale principes en codes verschaffen richtlijnen voor goede corporate governance. Corporate governance kent vele aspecten die van belang zijn. Relevante onderwerpen zijn: beloningsbeleid, aandeelhoudersrechten, transparantie, effectief toezicht op management, onafhankelijke audit en risk management.

Recente ontwikkelingen

Goed ondernemingsbestuur

Binnen het thema goed ondernemingsbestuur worden de principes van het International Corporate Governance Network gebruikt om governance praktijken binnen verschillende beursvennootschappen te verbeteren. Deze principes zijn zo opgesteld dat ze verenigbaar zijn met lokale regelgeving en governance codes. De principes geven houvast voor de dialoog die we voeren met Nederlandse beursvennootschappen rond het seizoen van Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders (AVA), maar ook voor gesprekken ter verbetering van aandeelhoudersrechten in Azië, of verbeterplannen voor ondernemingen die te maken hebben met corruptie schandalen in Zuid-Amerika.

Het Nederlands AVA-seizoen 2016

Tijdens een aandeelhoudersvergadering vraagt het bestuur van een onderneming goedkeuring aan haar aandeelhouders voor een aantal voorstellen. Onderwerpen die vaak terugkomen op een aandeelhoudersvergadering zijn de benoeming van leden van de Raad Bestuur en de Raad van Commissarissen, het machtigen van het bestuur aandelen in te kopen en uit te geven en het verstrekken van goedkeuring voor het beloningsbeleid en het jaarverslag.

Gedurende de afgelopen jaren hebben Robeco en andere institutionele beleggers een goede relatie

opgebouwd met vele Nederlandse beursvennootschappen. Voorafgaand aan aandeelhoudersvergaderingen worden agendapunten getoetst. Na deze toetsing worden agendapunten aangepast of zelfs ingetrokken. Een intrekking van een agendavoorstel vond dit jaar plaats bij DSM, waar het bestuur het vaste rendement op preferente aandelen wilde verlengen. Deze verlenging was in tegenspraak met de statuten van de onderneming. Aangezien er onvoldoende draagvlak was bij 'normale' aandeelhouders zonder preferente aandelen, is na verschillende gesprekken met onder meer de CFO het voorstel ingetrokken.

Op de aandeelhoudersvergadering van AkzoNobel is onder meer gesproken over de transparantie van de onderneming over het belastingbeleid en over een aanpassing van de performance indicatoren in het beloningsbeleid.

Speelruimte voor vennootschappen en naleving van de principes

Ondanks de historisch strikte naleving van de Nederlandse Corporate Governance Code, lijkt het de afgelopen jaren een trend dat het bestuur meer beslissings-bevoegdheid vraagt zonder daarbij aandeelhouders om goedkeuring te vragen.

Een voorbeeld hiervan is het gebruik van zogenaamde 'executive committees'. Deze 'exco's' zijn de afgelopen jaren erg populair geworden bij Nederlandse beursvennootschappen. Een 'executive committee' bestaat uit uitvoerende leden

van het management, die direct door de CEO of het bestuur worden benoemd. Voor de benoeming van deze leden is geen goedkeuring van aandeelhouders nodig.

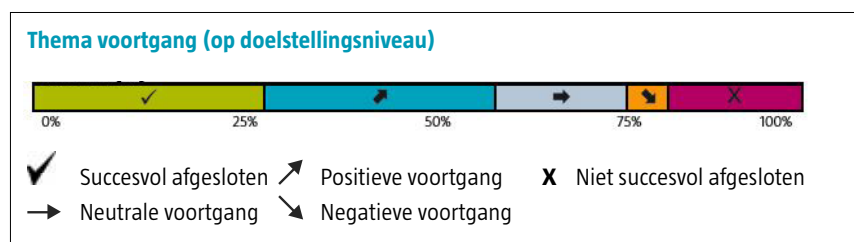
Een ander voorbeeld is de vraag naar ruimere mandaten voor aandelenuitgifte door het bestuur. In Nederland was het altijd gebruikelijk dat het bestuur niet meer dan 20% van het maatschappelijk kapitaal aan aandelen kon uitgeven. Omdat in veel andere Europese landen dit percentage aanzienlijk hoger ligt, vroegen dit jaar veel beursvennootschappen om een ruimer mandaat.

Interpretatie van governance principes vragen om communicatie en zijn niet statisch

Nederlandse vennootschappen dienen te rapporteren over de uitzonderingen die zij maken bij de implementatie van de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast zullen ze een dialoog aan moeten gaan met aandeelhouders wanneer zij goedkeuring nodig hebben voor wijzigingen in de governance van de onderneming. Dit proces maakt de corporate governance van ondernemingen dynamisch. Wanneer de communicatie tussen onderneming en aandeelhouders goed is, is er ruimte voor uitzonderingen op 'best practice' bepalingen en is er geen strikte regelgeving nodig.

Daarnaast zijn corporate governance codes zelf ook aan verandering onderhevig. Gedurende 2015 is de

Nederlandse Monitoringscommissie Corporate Governance gestart met een consultatie voor een nieuwe versie van de corporate governance code. Belangrijke aanpassingen zijn verslaggeving over de langetermijnstrategie, risicomanagement en de cultuur van de onderneming. Een van de doelen van het aangepaste voorstel is beloningsstructuren te versimpelen en duidelijker te maken. Wanneer de herziene code van kracht is, zullen deze wijzigingen aanleiding zijn voor nieuw gespreksstof tussen Robeco namens Achmea als aandeelhouder en de Nederlandse vennootschappen waarin wordt belegd. Naar verwachting worden de gevolgen van de nieuwe Nederlandse Corporate Governance Code op ondernemingen in het aandeelhoudersvergadering seizoen van 2017 besproken.

9. Thema's en ondernemingen

Met de volgende ondernemingen is Robeco namens Achmea in actieve dialoog in het kader van de genoemde thema's. Tijdens de actieve dialoog wordt met de onderneming gesproken over mogelijke verbeteringen die aangebracht kunnen worden in de aanpak van sociale omstandigheden, milieu en ondernemingsbestuur.

Diepwater Exploratie en Ontwikkeling

Anadarko Petroleum Corp.
ConocoPhillips
Petroleo Brasileiro
Repsol
Statoil
Total
Tullow Oil

Goed Milieumanagement

Jardine Matheson Holdings Ltd.
Royal Dutch Shell

Milieu uitdaging voor de olie & gas sector

BP
ConocoPhillips
Eni
ExxonMobil
Petroleo Brasileiro
Royal Dutch Shell
Statoil
Total

Duurzaam ketenbeheer Elektronica

Apple
BlackBerry
Hewlett-Packard
Panasonic Corp.
Philips
Sony
TOSHIBA Corp.

CO₂ management in de Vastgoedsector

CapitalLand Ltd.
Federal Realty Investment Trust
Hammerson Plc
Link Real Estate Investment Trust
Macerich Co.
Scentre Group Limited
Simon Property Group, Inc.
Sun Hung Kai Properties Ltd.
Unibail-Rodamco

Milieu uitdagingen voor Europese elektriciteitsbedrijven

Centrica Plc
E.ON
Electricite de France
Enel
Energias de Portugal SA
Fortum Oyj
Gas Natural SDG SA
GDF SUEZ SA
Iberdrola
RWE
Scottish & Southern Energy Plc

Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketen

Ahold
Archer Daniels Midland
Associated British Foods Plc
Bunge Ltd.
Carrefour
Heineken Holding
Metro AG
Mondelez International
Nestlé
SABMiller Plc
Tesco Plc
Unilever
Wilmar International

Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector

Associated British Foods Plc
Burberry Group
Hennes & Mauritz
Inditex
Kering
LVMH Moët Hennessy Louis Vuitton
Marks & Spencer Group Plc
VF

Data privacy

Apple
AT&T, Inc.
Facebook, Inc.
Google
Singapore Telecommunications
Telefonica SA
Telenor ASA
TeliaSonera AB
Vodafone
Yahoo!, Inc.

ESG risico's en kansen in de biofarmaceutische industrie

AbbVie, Inc.
Amgen
AstraZeneca Plc
Biogen IDEC, Inc.
GlaxoSmithKline
Johnson & Johnson
Merck & Co., Inc.
Novartis
Novo-Nordisk
Roche
Sanofi-Aventis

Goed Sociaal Management

AmerisourceBergen Corp.
Cardinal Health, Inc.
Kellogg Co.
McKesson Corp.
Monsanto Co.

Corporate Governance in Japan

FANUC Ltd.
KDDI Corp.
Kobe Steel Ltd.
Kurita Water Industries Ltd.
Mitsui Fudosan Co. Ltd.
Mizuho Financial Group, Inc.
SMC Corp. (Japan)
TOSHIBA Corp.

Goed ondernemingsbestuur

AkzoNobel
Ahold
Altice SA
ASM International NV
ASML

Crown Holdings, Inc.
Deutsche Bank
DSM
Heineken Holding
KPN
Olympus Corp.
Petroleo Brasileiro
Philips
Randstad
Reed Elsevier
Royal Dutch Shell
Sun Hung Kai Properties Ltd.
Takeda Pharmaceutical Co., Ltd.
Toyota Motor
Unilever
Wolters Kluwer

Corporate Risk Oversight in de mijnbouwsector

Anglo American
BHP Billiton
Glencore Plc
Goldcorp
Newcrest Mining
Peabody Energy
Rio Tinto
Vale SA
Yamana Gold, Inc.

Kwaliteit van bestuur en toezicht

Allianz SE
AXA SA
Baloise-Holding AG
BNP Paribas SA
Danske Bank A/S
Hannover Rueckversicherung AG
ING Groep NV
Muenchener Rueckversicherungs AG
SCOR SE
Swiss Life Holding AG
Swiss Re AG
Zurich Financial Services Group

Global Compact schendingen

Ahold
Anglo American
Barrick Gold Corp.
BHP Billiton
Bunge Ltd.
Duke Energy Corp.

Enbridge, Inc.
Eni
Entergy Corp.
Freeport-McMoRan Copper & Gold
G4S Plc
General Motors Co.
GEO Group, Inc.
GlaxoSmithKline
Glencore Plc
Grupo Mexico SAB de CV
Mattel
Newmont Mining Corp.
Petroleo Brasileiro
Philips
Rio Tinto
Royal Dutch Shell
Stora Enso Oyj
Syngenta AG
Toyota Motor
Vale SA
VINCI SA
Volkswagen

10. Gedragscodes

Principles for Responsible Investment van de Verenigde Naties

Robeco en Achmea hebben de principes voor verantwoord beleggen van de Verenigde Naties – de Principles for Responsible Investment, ofwel PRI – ondertekend. De PRI bestaan uit zes richtlijnen voor een goede praktijk van verantwoord beleggen. Een Nederlandse vertaling van de principes luidt als volgt.

P1. Wij betrekken kwesties op het gebied van milieu, sociale omstandigheden en ondernemingsbestuur (ESG) in onze processen voor beleggingsanalyse en besluitvorming.

P2. Wij zijn actieve aandeelhouders en nemen de ESG-principes op in ons beleid en onze praktijken van aandeelhouderschap.

P3. Wij vragen van de bedrijven waarin we beleggen openheid over ESG-aspecten

P4. Wij bevorderen acceptatie en implementatie van de Principes binnen de beleggingssector.

P5. Wij werken samen om onze effectiviteit bij de implementatie van de Principes te vergroten.

P6. Wij rapporteren over onze activiteiten en voortgang met betrekking tot de implementatie van de Principes.

Global Compact van de Verenigde Naties

De PRI bieden ons een kader voor verantwoord beleggen. De beginselen van het Global Compact van de Verenigde Naties bieden bedrijven (niet noodzakelijk beleggers) een kader voor verantwoord ondernemen.

Het Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Het Global Compact bestaat uit tien universele principes:

Mensenrechten

1. Bedrijven moeten bescherming van internationaal vastgelegde mensenrechten ondersteunen en respecteren
2. en ervoor zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan misstanden op het gebied van mensenrechten.

Arbeidsnormen

3. Bedrijven moeten de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen handhaven,
4. moeten alle vormen van gedwongen en verplichte arbeid elimineren,
5. moeten kinderarbeid effectief afschaffen, en
6. moeten discriminatie in werk en beroep bestrijden.

Milieu

7. Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren bij milieukwesties,
8. initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen, en
9. de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie.

10. Bedrijven moeten alle vormen van corruptie tegengaan.